

In gesprek met Ronald Plasterk, minister van OCW

‘Als je kunt kiezen tussen staatsonderwijs of vraagsturing, dan is het voor mij niet moeilijk.’

Door Dick Both en Gijsbert Vonk

Het was niet verwonderlijk dat de wetenschapper Plasterk als minister toetrad tot het vierde kabinet Balkenende, nu bijna drie jaar geleden. Zijn prikkelende columns en optredens in televisieprogramma's deden zijn ster in PvdA-kringen snel stijgen. Orthodox Nederland keek met enige spanning toe, zeker toen Plasterk het fel-begeerde ministerie van OCW onder zijn hoede kreeg. Na enkele jaren ministerschap maakt DRS Magazine met de minister de tussenbalans op. Wie is de minister die de focus richt op de leraar en kennisinhouden en die een ‘spectaculaire verandering’ waarneemt in reformatorische kring op het terrein van homo-emancipatie?

Nadat we – net als alle andere bezoekers – door de minister op de foto zijn gezet, kan het gesprek met de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen beginnen. Los van het papier zet de minister in rap tempo uiteen waar zijn ambities liggen. ‘De leraar staat in mijn beleid centraal’, zo geeft Plasterk aan. ‘In het verleden is veel aandacht besteed aan stelsel- en structuurdiscussies. Mijn keuze is geweest om de nadruk te leggen op de positie van de leraar vanuit de gedachte dat de kwaliteit van het onderwijs voor driekwart bepaald wordt door de man of vrouw die voor de klas staat. Waarbij de kwaliteit van de leraar natuurlijk weer bepaald wordt door andere zaken. Ik denk dan bijvoorbeeld aan de manier waarop de leraar in staat wordt gesteld zijn professionaliteit in te vullen, of te wel: de baas is in zijn eigen klas.’ Plasterk vindt dat het salaris hierbij een belangrijke rol speelt. ‘Met het actieplan LeerKracht trekken we hiervoor in deze kabinetsperiode 700 miljoen uit en uiteindelijk moet dit een miljard euro worden.’ Plasterk onderstreept dat dit bedrag, ondanks de bezuinigingsrondes, blijft staan.

Lerarenbeurs

Enthousiast is de minister ook over het fonds dat hij in het leven heeft geroepen om leraren scholingsmogelijkheden te bieden. ‘Hier wordt heel veel gebruik van gemaakt’, vertelt Plasterk trots. ‘Er zijn duizenden aanvragen. Het budget is inmiddels verdubbeld. Wat opvalt is dat veel leraren met een tweedegraadsbevoegdheid de lerarenbeurs aangrijpen om hun eerste graadsbevoegdheid te halen. En dat is precies wat ik wil: upgrading van het beroep.’ Ook binnen het onderwijs moet het mogelijk zijn om carrière te maken, vindt de minister. ‘Een van de problemen van de afgelopen decennia is dat er een beeld is ontstaan dat de keuze voor het onderwijs vergelijkbaar is met een keuze voor het klooster. Je kiest op jonge leeftijd uit idealisme voor een prachtig vak, dan gaat de deur dicht en gebeurt er verder veertig jaar lang niets meer. Als dat het heersende beeld is, is het geen wonder dat we moeilijk mensen kunnen krijgen. Wat ik heel belangrijk vind, is dat er ook voor een leraar

carrièremogelijkheden zijn. En dan niet alleen door manager te worden. Als je heel goed kunt voetballen, ga je ook geen krijtstrepen trekken op het veld. Dan word je aanvoerder.'

Kennis

Een ander speerpunt van de minister en zijn staatssecretarissen is de grote aandacht voor de basisvaardigheden. Plasterk: 'De vraag die ouders stellen als hun kind uit school komt, is nu vaak of het leuk was op school. Dat vind ik natuurlijk ook belangrijk. Maar een belangrijker vraag is wat de leerlingen geleerd hebben op school. De school is geen kinderdagverblijf. Je moet er wijzer worden. Aandacht voor de basisvaardigheden, voor kennis, vind ik belangrijk. Daarom hebben we doorlopende leerlijnen voor rekenen en taal vastgesteld, de exameneisen opgeschroefd en in het hoger onderwijs honoursprogramma's beschikbaar gesteld.' Het kenniselement komt herhaaldelijk terug. Evenals de reis naar Japan en Singapore die Plasterk enkele dagen voor het gesprek maakte. 'Ik heb in Japan gesproken met de directeur van Canon en hem gevraagd waarom hij in Nederland een vestiging heeft. De reden was dat zijn werknemers in Nederland goed uit de voeten kunnen met Engels. We moeten niet onderschatten hoe belangrijk dat is.'

U legt het accent nadrukkelijk op de leraar. Hoe vindt de kleilaag van bestuurders, zoals u ze ooit noemde, dit?

'Ook de bestuurders en leidinggevendenden zijn mijn bondgenoten. Ik heb zelf ook leiding gegeven aan een instituut. Ik vind dat een leidinggevende of bestuurder zijn werk doet ter ondersteuning van de mensen die het uitvoerende werk doen. Ik kom regelmatig op scholen. Je wordt dan ontvangen door de directeur, die zelf geen les geeft en soms nooit les heeft gegeven. Vaak vanuit de gedachte dat als je aan een koekjesfabriek leiding kunt geven, je dat ook kunt binnen een onderwijsinstelling. Ik vind dat overigens niet vanzelfsprekend. Dan kom je in de klas en wordt je opgevangen door de coördinator en die blijkt ook geen les te geven. Je moet soms moeite doen om een leraar te spreken. Natuurlijk moet er management zijn. Goed management, wel te verstaan. Management dat dienstbaarheid uitstraalt richting de professionals. Ik zeg niet, zoals sommige politieke partijen, dat de managementlaag wel kan verdwijnen.'

Enkele maanden geleden bezocht u het Wartburgcollege in Rotterdam. U sprak er met leraren en leerlingen. Wat viel u op?

'Ik denk dat reformatorische scholen het grote voordeel hebben dat ze veel structuur kennen en minder worstelen met autoriteitsproblemen. Daarnaast is de populatie homogener en zijn er vaak niet zoveel allochtone leerlingen. Dat is feitelijk zo en kan een voordeel zijn, denk ik. Er zijn weinig of geen leerlingen die thuis geen Nederlands spreken. De keerzijde vind ik wel dat het voor een enkele die zich niet thuis voelt binnen deze homogene setting extra beklemd kan zijn.'

Vraagsturing

Een verband tussen reformatorisch en islamitisch onderwijs ziet Plasterk desgevraagd niet. Bedachtzaam formulerend: 'Het is allebei bijzonder onderwijs, allebei onderwijs waar men vanuit een bepaalde geloofsovertuiging lesgeeft, maar daar houdt de overeenkomst op. Ik ben niet tegen bijzonder onderwijs. Dat vind ik de keuzevrijheid van de ouders. In een discussie met Patrick van Schie van de Telderstichting (het wetenschappelijk instituut van de VVD – DDB) heb ik het bijzonder onderwijs verdedigd. Zelf ben ik niet gelovig, maar daar gaat het niet om. Als je kunt kiezen tussen staatsonderwijs of vraagsturing, dan is het voor mij niet moeilijk. En ook niet voor een liberaal, lijkt me. Dan ga je voor zelfsturing.'

Homo-emancipatie

Naast minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is Plasterk ook minister van homo-emancipatie. De minister heeft net kennisgenomen van het onderzoek van de Roosevelt Academy in Middelburg. Plasterk neemt een 'spectaculaire verandering' waar in de reformatorische kring: een-derde van de mensen is anders gaan denken over het onderwerp homoseksualiteit. Plasterk: 'Ik realiseer me heel goed dat deze mensen nu niet zeggen dat er geen probleem is rondom homoseksualiteit. Ik lees ook in het onderzoek dat 96% van de mensen in het reformatorisch onderwijs vindt dat de homoseksuele praxis – zoals jullie dat noemen – geen goedkeurig verdient. Ik betreur dat. En dat is bekend. Desondanks zie ik veel beweging en actie, juist in de reformatorische kring en aanpalende kringen. Je ziet dat ook in kringen van het CDA. Tien jaar geleden stemde het CDA tegen openstelling van het huwelijk tussen twee personen van hetzelfde geslacht. Ik ben ervan overtuigd dat, als de stemming nu herhaald zou worden, de uitslag er heel anders uit zou zien.'

Hoe verklaart u de maatschappelijk verandering die u waarneemt?

'Ik heb er geen moeite mee om die verschuiving te accepteren en te waarderen. Als ik heel eerlijk ben, moet ik toegeven dat ik er dertig jaar geleden ook anders over dacht. Ik denk, zonder die maatschappelijke verandering te verklaren, dat je homoseksualiteit in twee verschillende mandjes kunt stoppen. Je kunt het in het mandje van de gedragsfenomenen stoppen. Dan hebben we het over het gebruik van verdovende middelen, overspel, enzovoorts. Of je kunt het in het mandje van intrinsieke persoonskenmerken doen: zo ben ik, zo zit ik in elkaar. In dat mandje zitten zaken als geslacht en ras. Ik denk dat homoseksualiteit dertig jaar geleden in het eerste mandje gestopt werd en nu in de beelden van de Nederlanders in het tweede mandje is terechtgekomen: het is een deel van je persoonlijkheid.'

Twee stappen genomen

Plasterk neemt in reformatorische kring een beweging plaats. 'In mijn beleving hebben jullie twee van de drie stappen die ik belangrijk acht, gezet. Twee stappen die veel orthodox-christelijke gemeenschappen in de Verenigde Staten niet hebben gezet. Ook binnen de Islamitische gemeenschap in Nederland is die beweging lang niet overal waar te nemen. Daarom ben ik ook erg positief over de ontwikkeling binnen de reformatorische kring in Nederland. Ik neem waar dat de eerste stap – de ontkenningfase – gepasseerd is. De tijd dat men zei dat er op christelijke scholen geen homo's zijn, is voorbij. Dat hoor je niet meer. En het is statistisch zeer onwaarschijnlijk. De tweede stap – homoseksualiteit niet zien als een afwijking of een ziekte – lijkt ook gemaakt. Je hoort in reformatorische kring niet meer dat homoseksualiteit een ziekte is, iets wat overgaat of weggedrukt kan worden. Of wat je door goed bidden kwijt kunt raken. Dan heb je twee heel belangrijke stappen gezet en kun je de leraren en de leerlingen recht in de ogen kijken en zeggen dat homoseksualiteit iets is dat ook bij ons voorkomt. En als ik me in uw termen uitdruk: Je bent nog steeds een kind van God. Geef leerlingen en leraren die uit de kast zijn gekomen acceptatie, liefde en geborgenheid.'

Wat is de derde stap die in uw optiek nog gezet moet worden?

'Ik hoop dat mensen hun leven in vrijheid en liefde kunnen leven. En dat iemand - om het enkele feit dat hij op iemand van gelijk geslacht valt - niet zijn hele leven tot het celibaat is veroordeeld. Dat mensen van zichzelf en anderen kunnen accepteren dat ze een relatie kunnen aangaan met trouw, ware liefde, zorgzaamheid en seksualiteit.'

Waarom oefent de overheid en de politiek druk uit op de groep die uw derde stap nog niet heeft gezet?

‘Natuurlijk moeten mensen zelf die stap maken. Wat mensen in hun privéleven doen, moeten ze zelf weten. Ik sprak iemand van boven de vijftig. Hij zei: ik ben celibatair. Ik weet al dertig jaar dat ik homo ben. Maar omdat ik in Leviticus lees dat je dat niet mag zijn, ben ik celibatair. Dat is zijn keus. Ik heb zelf vroeger op een paterschool gezeten en daar waren ook mensen celibatair. Maar wel uit vrije beweging. Maar het gesprek erover vind ik heel belangrijk. Je moet wel heel zeker weten dat dit echt is wat jouw God van je vraagt. Want een leven met relaties, inclusief seksualiteit, is wel een mooier leven dan een leven zonder relaties. Ik realiseer me goed dat ik, door dit onderwerp te agenderen en bespreekbaar te maken, een ontwikkeling ondersteun, ook in uw kring.’

Dick Both en Gijsbert Vonk zijn respectievelijk hoofdredacteur en redactielid van DRS Magazine.